

B É L A   B A R T Ó K
M I K R O K O S M O S

153 Progressive Piano Pieces
153 Pièces de piano progressives
153 Klavierstücke, vom allerersten Anfang an
Zongoramuzsika a kezdet legkezdetétől

2 Nos. 37–66

New Definitive Edition 1987
Neue, revidierte Ausgabe 1987

Boosey & Hawkes
MUSIC PUBLISHERS LIMITED

Contents

VOLUME 2

	Foreword to the Definitive Edition	4
	Preface by the Composer	8
No. 37	In Lydian Mode	12
38	Staccato and Legato (1)	13
39	Staccato and Legato (Canon)	13
40	In Yugoslav Style	14
41	Melody with Accompaniment	15
42	Accompaniment in Broken Triads	16
43	In Hungarian Style	17
44	Contrary Motion (2)	18
45	Méditation	19
46	Increasing – Diminishing	20
47	County Fair	21
48	In Mixolydian Mode	22
49	Crescendo – Diminuendo	23
50	Minuetto	23
51	Waves	24
52	Unison Divided	25
53	In Transylvanian Style	25
54	Chromatics	26
55	Triplets in Lydian Mode	27
56	Melody in Tenths	29
57	Accents	29
58	In Oriental Style	30
59	Major and Minor	31
60	Canon with Sustained Notes	32
61	Pentatonic Melody	33
62	Minor Sixths in Parallel Motion	34
63	Buzzing	35
64	Line against Point	36
65	Dialogue	38
66	Melody Divided	39
	Appendix: Exercises	40
	Appendix: Notes	45

Index

2 E VOLUME

	Préface à l'édition définitive	5
	Préface du compositeur	9
No. 37	En mode lydien	12
38	Staccato et legato (1)	13
39	Staccato et legato (canon)	13
40	A la yougoslave	14
41	Mélodie avec accompagnement	15
42	Accompagnement en accords brisés	16
43	A la hongroise	17
44	Mouvement contraire (2)	18
45	Méditation	19
46	En augmentant – en diminuant	20
47	Kermesse	21
48	En mode mixolydien	22
49	Crescendo – Diminuendo	23
50	Minuetto	23
51	Ondulation	24
52	Unisson divisé	25
53	A la transylvanienne	25
54	Chromatique	26
55	Triolets en mode lydien	27
56	Mélodie en dixièmes	29
57	Accents	29
58	L'Extrême Orient	30
59	Majeur et mineur	31
60	Canon avec des notes soutenues	32
61	Mélodie pentatonique	33
62	Sixtes mineures en mouvement parallèle	34
63	Bourdonnement	35
64	Ligne contre point	36
65	Dialogue	38
66	Mélodie divisée	39
	Appendice: exercices	40
	Appendice: notes	45

Inhalt

HEFT 2

	Vorwort zur revidierten Ausgabe	6
	Vorwort des Komponisten	10
Nr. 37	In lydischer Tonart	12
38	Staccato und Legato (1)	13
39	Staccato und Legato (Kanon)	13
40	Jugoslawisch	14
41	Melodie mit Begleitung	15
42	Begleitung mit gebrochenen Dreiklängen	16
43	Ungarisch	17
44	Gegenbewegung (2)	18
45	Méditation	19
46	Zunehmen – verringern	20
47	Jahrmarkt	21
48	In mixolydischer Tonart	22
49	Crescendo – Diminuendo	23
50	Minuetto	23
51	Wellenbewegung	24
52	Einstimmigkeit mit Handwechsel	25
53	Siebenbürgisch	25
54	Chromatik	26
55	Triolen in lydischer Tonart	27
56	Melodie in Dezimen	29
57	Akzente	29
58	Im Orient	30
59	Dur und Moll	31
60	Kanon mit gehaltenen Noten	32
61	Pentatonische Melodie	33
62	Kleine Sexten in Parallelbewegung	34
63	Summen und Surren	35
64	Linie gegen Punkt	36
65	Dialog	38
66	Geteilte Melodie	39
	Anhang: Übungen	40
	Anhang: Anmerkungen	46

Tartalom

2. FÜZET

	Előszó a gondosan javított kiadáshoz	7
	Előszó, írta a szerző	11
Nr. 37	Líd hangsor	12
38	Staccato és legato	13
39	Staccato és legato (Kánon)	13
40	Délszlávós	14
41	Dallam kísérettel	15
42	Kíséret tört hármasokkal	16
43	Magyaros	17
44	Ellenmozgás (2)	18
45	Méditation	19
46	Növekedés – fogyás	20
47	Nagyvásár	21
48	Mixolíd hangsor	22
49	Crescendo – Diminuendo	23
50	Minuetto	23
51	Ringás	24
52	Egyszólamúság kézváltással	25
53	Erdélyies	25
54	Kromatika	26
55	Triólák líd hangsorban	27
56	Tercelő dallam	29
57	Hangsúlyok	29
58	Napkeleten	30
59	Dur és moll	31
60	Kánon tartott hangokkal	32
61	Pentatón dallam	33
62	Párhuzamos mozgás kis hatodhangközökben	34
63	Zsongás	35
64	Vonal és pont	36
65	Párbeszéd	38
66	Dallam elosztva	39
	Függelék: gyakorlatok	40
	Függelék: jegyzetek	46

Ezeknek a zongoradaraboknak első négy füzeté azzal a szándékkal készült, hogy a zongorázni tanulni akarók – akár gyermekek, akár felnőttek – benne a kezdet kezdetétől tanulásra alkalmas, lehetőleg minden egyszerűbb technikai problémára kiterjedő, nehézségi fokozatok szerint rendezett anyagot találjanak. Sőt az 1., 2. és 3. füzet anyagát úgy alakítottuk, hogy elképzelésünk szerint a tanulási idő első vagy kezdeti másfél esztendejére egymagában is elegendő legyen. Zongoraiskolától ez a három füzet csupán abban különbözik, hogy nincsen benne semmi technikai és elméleti leírás: ilyesmit szerintünk helyesebb, ha a tanító élőszóval közöl a tanulóval. Az egyes problémákra vonatkozó darabokból sokszor inkább több van, mint kevesebb, hadd legyen alkalma tanítónak, tanulónak egyaránt, válogatnia a darabokból; vagyis nem kell, sőt talán nem is lehet és nem is szabad egy-egy tanulóval valamennyi 96 darabot betanultatni.

Hogy a nevelőmunkát megkönnyítsük, az első négy füzethez függelékekben gyakorlatokat is melléeltünk. A gyakorlatok sorszámával mellett zárójelbe helyezett szám látható: ez arra a darabra mutat, amelynek problémakörére az illető gyakorlat vonatkozik. Némely technikai problémára több gyakorlat is van, ezekből a tanító tetszése szerint választhat: tehetségesebb tanulók számára a nehezebbeket is, kevésbé tehetségesek számára csak a könnyebbeket. Ajánlatos az egyes gyakorlatokat nem közvetlenül a hasonló problémájú darabok betanítása előtt játszani, hanem valamivel előbb. Természetesen egészen egyszerű (ötujjas, alátévo, törthármashangzatos stb.) gyakorlatokat nem közlünk; ebben is el akartunk térni a szokásos „zongoraiskola” berendezésétől. Ilyen gyakorlatokat minden tanítónak amúgy is ismernie kell, játszassa ezeket a tanulókkal saját belátása szerint.

A daraboknak és gyakorlatoknak nehézségi fokozatok szerint megállapított sorrendje csak hozzávetőleges: ezen a tanító legjobb belátása szerint változtathat, a tanuló képességeinek mérlegelésével. A M.M. és időtartam jelzést, főleg az 1., 2. és 3. füzetben, szintén csak útmutatóként tekintjük; az első néhány tucat darab tempója – a körülmények szerint – lassabb vagy gyorsabb is lehet. Minél előbbre haladunk, annál kevésbé alkalmas a darabok tempója változtatásra; az 5. és 6. füzetben levőknél ezek az előírások már a szokásos módon kötelezők. Ha a darabok sorszámával * van, ez azt jelenti, hogy a függelék második felében erre a darabra vonatkozó jegyzet található.

Négy darabhoz (43., 44., 55. és 68. sz.) második zongora szólamot is közöltünk: fontos, hogy a tanulók minél korábban kezdjék meg az együttes játékot. Ezek a darabok ilyen kézzongorás formában persze csak osztálytanításnál használhatók, ha az osztályban – amint lenni kellene – van is két zongora. Négy darab pedig (65., 74., 95. és 127. sz.): ének zongorakísérettel. Minden hangszeratanításnak tulajdonképpen a tanulók énekelteséből kellene kiindulnia. Ha ez így történik, akkor semmi különös nehézséget nem okoz ilyen

ének-zongora számok betanulása. Hasznuk nagy, mert a tanulók látókörét a kettős vonalrendszerrel a hármásra tágítja (t. i. a tanuló egymaga énekeljen és zongorázzék is). A 74. és 95. számú darabot könnyítés céljából zongoraszólóra is közöltük. Így kell először megtanulni és csak azután kell fordulni az ének-zongora változathoz. A 65. számúnak előadási lehetőségeire az illető jegyzet utal.

A 4. füzetrel egyidejűleg már más műveket is lehet, sőt kell játszani (pl. a Bach J. S.-nak „Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach”-jában levő könnyű darabokat, Czerny megfelelő tanulmányait stb.). Hasznos dolog az egyszerűbb gyakorlatokat és darabokat transzponálva is játszani. Sőt az 1., 2. és 3. füzet arra alkalmas darabjainak átírásával is meg lehet próbálkozni; persze csak egészen szigorú átírásra gondolunk, olyanra, amelyben legnagyobbbrészt cembalo-regiszterszerű oktávketőzéseknek jut szerep. Így pl. egyes darabokat két zongorán lehet játszani egy oktávnyi magasságbeli eltéréssel (pl. a 45., 51., 56. stb. számúakat). Esetleg merészebb változtatásokba is bocsátkozhatunk; ilyen volna pl. a 69. sz. darab kíséretének egyszerűsítése:

stb.; nagyobb fejtörést csupán a 10–11., 14–15., 22–23., 26–27., 30. és 32–33-ik ütem átalakítása okozna. Ezen a téren sok lehetőség kínálkozik, a helyes megoldás a tanító vagy az ügyesebb tanítványok leleményességétől függ.

És ha már átiratokról van szó, azt is megemlíthetjük, hogy egynémelyik darab – így pl. a könnyebbek közül a 76., 77., 78., 79., 92., 104/b számú, a nehezebbek közül a 117., 118., 123., 145. számú, *clavicembalora* is alkalmas. Ezen a hangszeren az oktávketőzéseket regiszterek végzik.

Végezetül ezeknek a daraboknak még egy másfajta rendeltetésére is szeretnék rámutatni: magasabb fokon levők lapról olvasásra alkalmas anyagot találhatnak benne.

BARTÓK BÉLA

In Lydian Mode

En mode lydien

In lydischer Tonart

Líd hangsor

Allegretto, ♩ = 116

37* *mf, legato*

The first system of the piece, marked 'Allegretto, ♩ = 116' and '37*'. It features a treble clef with a 2/4 time signature and a bass clef. The music is in Lydian mode. The treble part starts with a whole rest, followed by a half note G4, and then a quarter note A4. The bass part starts with a half note F3, followed by a quarter note G3, and then a quarter note A3. The tempo is marked 'Allegretto' with a quarter note equal to 116 beats. The dynamics are 'mf, legato'. A fingering '1' is indicated above the first note of the treble part.

The second system of the piece, continuing the melody and accompaniment from the first system. The treble part continues with a quarter note B4, a quarter note C5, and a quarter note B4. The bass part continues with a quarter note G3, a quarter note A3, and a quarter note B3.

The third system of the piece, continuing the melody and accompaniment. The treble part continues with a quarter note A4, a quarter note G4, and a quarter note F4. The bass part continues with a quarter note A3, a quarter note B3, and a quarter note C4.

The fourth system of the piece, concluding the melody and accompaniment. The treble part continues with a quarter note E4, a quarter note D4, and a quarter note C4. The bass part continues with a quarter note D3, a quarter note E3, and a quarter note F3. A dynamic marking 'f' is present in the bass part. The system ends with a double bar line.

[40 sec.]

Staccato and Legato (1)

Staccato et legato (1)

Staccato und Legato (1)

Staccato és legato (1)

Moderato, ♩ = 96

38

[15 sec.]

Staccato and Legato (Canon)

Staccato et legato (canon)

Staccato und Legato (Kanon)

Staccato és legato (Kánon)

Comodo, ♩ = 88

39

3

[30 sec.]

In Yugoslav Style

A la yougoslave

Jugoslawisch

Délszlávós

40

Allegretto, ♩ = 120

f

(La seconda volta *p*)

Melody with Accompaniment

Mélodie avec accompagnement

Melodie mit Begleitung

Dallam kísérettel

41

Adagio, ♩. = 44

p

5

3

sempre legato

[40 sec.]

Accompaniment in Broken Triads

Accompagnement en accords brisés

Begleitung mit gebrochenen Dreiklängen

Kíséret tört hármásokkal

Andante tranquillo, ♩ = 112

42

mf

p, legato

p, legato

mf

3

[1 min. 20 sec.]

In Hungarian Style

A la hongroise

Ungarisch

Magyaros

a) Allegro, ♩ = 96

PIANO I

43*

PIANO II

b)

Contrary Motion (2)

Mouvement contraire (2)

Gegenbewegung (2)

Ellenmozgás (2)

Vivace, $\text{♩} = 112$

PIANO I

44*

PIANO II

Méditation

Méditation

Méditation

Méditation

Andante, ♩ = 86

45

mf

p

mf

mf

*p*³

p

mf

p

mp (subito)

[37 sec.]

Increasing - Diminishing

En augmentant - en diminuant

Zunehmen - verringern

Növekedés - fogyás

Moderato, ♩ = 120

46

legato

pp *p* *mf*

pp *p* *mf*

f

f

mf

mf

p *pp*

p *pp*

County Fair

Kermesse

Jahrmarkt

Nagyvásár

Vivace, con brio, $\text{♩} = 132$
5

47 *f, strepitoso* *sf*

1. ed. . . . . * *sempre simile*

senza 1. ed.

sf *meno f* *f*

sf *sf*

1. ed. * *1. ed.* * *1. ed.* * *1. ed.* * *1. ed.* * *1. ed.* *

sf *sf*

1. ed. * *1. ed.* * *1. ed.* . . . . * *1. ed.* . . .

In Mixolydian Mode

En mode mixolydien

In mixolydischer Tonart

Mixolíd hangsor

48* Allegro non troppo, $\text{♩} = 184$

legato

f

mf

mf

f

f

mf

mf

p

Crescendo - Diminuendo

Crescendo - Diminuendo

Crescendo - Diminuendo

Crescendo - Diminuendo

Moderato, $\text{♩} = 50$

49 *p cresc.*

f dim. p cresc. f

[24 sec.]

Minuetto

Minuetto

Minuetto

Minuetto

Tempo di Minuetto, $\text{♩} = 100$

50 *p*

f mf p

[27 sec.]

Waves

Ondulation

Wellenbewegung

Ringás

51

Andante, $\text{♩} = 69$

p, dolce.

Musical notation for the first system of the piece, measures 51-58. It features a piano introduction in 6/8 time with a tempo of Andante (♩ = 69). The music is in a key with three flats (B-flat major or D-flat minor). The first measure has a fermata over the treble staff. The piece begins with a piano (*p*) and dolce dynamic. The bass line starts with a first finger fingering (1) on the first note.

cresc. - - - - - *p subito*

Musical notation for the second system of the piece, measures 59-66. The dynamics transition from a crescendo (*cresc.*) to a sudden piano (*p subito*) in the middle of the system.

p

Musical notation for the third system of the piece, measures 67-74. The music continues with a piano (*p*) dynamic.Musical notation for the fourth system of the piece, measures 75-82. The piano (*p*) dynamic is maintained.

poco ritard. - - -

p *pp*

Musical notation for the fifth system of the piece, measures 83-90. The piece concludes with a piano (*p*) dynamic that gradually softens to pianissimo (*pp*) and a *poco ritard.* (slowing down) marking.

Unison Divided

Unisson divisé

Einstimmigkeit mit Handwechsel

Egyszólamúság kézváltással

Allegro, ♩ = 112

52

*f*¹

mf

cresc.

f

[17 sec.]

In Transylvanian Style

A la transylvanienne

Siebenbürgisch

Erdélyies

Risoluto, ♩ = 108

53

f

più f

5

26

Musical score for measures 26-53. The score is written for piano and violin. It features various dynamics including *f* and *più f*. The piece concludes with a double bar line and a [36 sec.] time indicator.

Chromatics

Chromatique

Chromatik

Kromatika

54

Andante, $\text{♩} = 98$

Musical score for measures 54-68. The tempo is marked Andante with a quarter note equal to 98 beats per minute. The score is in 6/8 time and includes dynamics *p*, *f*, *sf*, *mf*, and *f*. The piece concludes with a double bar line and a [15 sec.] time indicator.

Triplets in Lydian Mode

Triolets en mode lydien

Triolen in lydischer Tonart

Triólák líd hangsorban

Tempo di marcia, ♩=108

PIANO I

55*

PIANO II

f

mf

in rilievo

f

The musical score is written for two pianos, PIANO I and PIANO II, in 2/4 time. The tempo is marked 'Tempo di marcia, ♩=108'. The key signature is Lydian mode (one flat). The score is divided into two systems. The first system shows PIANO I and PIANO II. PIANO I starts with a forte (*f*) dynamic and features a triplet of eighth notes. PIANO II starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and features a triplet of eighth notes. The second system continues the piece, with PIANO I featuring a triplet of eighth notes and PIANO II featuring a triplet of eighth notes. The piece concludes with a forte (*f*) dynamic and a triplet of eighth notes.

First system of musical notation, consisting of two grand staves. The upper staff contains a melodic line with eighth notes and rests. The lower staff contains a bass line with triplets and a fourth note. The system concludes with a double bar line.

Second system of musical notation, consisting of two grand staves. The upper staff features a melodic line with triplets and a *più f* dynamic marking. The lower staff contains a bass line with triplets and a 5th finger marking. The system concludes with a double bar line.

Third system of musical notation, consisting of two grand staves. The upper staff has a melodic line with triplets and a *f* dynamic marking. The lower staff contains a bass line with triplets and 1st and 5th finger markings. The system concludes with a double bar line.

Fourth system of musical notation, consisting of two grand staves. The upper staff has a melodic line with triplets and a *(sempre f)* dynamic marking. The lower staff contains a bass line with triplets. The system concludes with a double bar line.

Fifth system of musical notation, consisting of two grand staves. The upper staff has a melodic line with triplets and a *p* dynamic marking. The lower staff contains a bass line with triplets and a *f* dynamic marking. The system concludes with a double bar line.

Melody in Tenths

Mélodie en dixièmes

Melodie in Dezimen

Terceló dallam

Risoluto, $\text{♩} = 144$

56

[15 sec.]

Accents

Accents

Akzente

Hangsúlyok

Non troppo vivo, $\text{♩} = 112$

57

f, molto marcato

mf

f

1

p

ff

ff

4

1

4

4

5

4

[47 sec.]

In Oriental Style

L'Extrême Orient

Im Orient

Napkeleten

58

Assai lento, $J. = 48$

p, espr.

p, espr.

5

3

mf

mf

3

1

p

p

poco ritard.

5

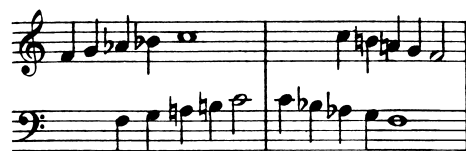
[55 sec.]

Major and Minor

Majeur et mineur

Dur und Moll

Dur és moll

Canon with Sustained Notes

Canon avec des notes soutenues

Kanon mit gehaltenen Noten

Kánon tartott hangokkal

Grave, $\text{♩} = 112$

60

f, marcato, legato

f, marcato, legato

1

5

Pentatonic Melody

Mélodie pentatonique

Pentatonische Melodie

Pentatón dallam

Moderato, ♩ = 84-80

61* *f, in rilievo*

f, in rilievo

cresc. - - - - - ff

Minor Sixths in Parallel Motion

Sixtes mineures en mouvement parallèle

Kleine Sexten in Parallelbewegung

Párhuzamos mozgás kis hatodhangközökben

Vivace, ma non troppo, risoluto, ♩=126

62

f, legato, marcato

Buzzing

Bourdonnement

Summen und Surren

Zsongás

63 *Con moto, ♩=112*
sempre pianissimo, legato

5

Line against Point

Ligne contre point

Linie gegen Punkt

Vonal és pont

a) Allegro, $\text{♩} = 104$

64*

Red.

*

[30 sec.]

Dialogue

Dialogue

Dialog

Párbeszéd

Allegretto, ♩ = 98

65¹⁾* *p*

“Van - e, van - e, van - e né - ked ge - reb -
lyéd?” “Van ám, van ám, szebb is, jobb is, mint ti - éd.” “Ej - nye, mu - tas - sad meg,
lás - suk csak!” “Nem, nem, e - ridj in - nen, meg - fog - lak!”

[37 sec.]

Melody Divided

Mélodie divisée

Geteilte Melodie

Dallam elosztva

Andante, ♩ = 108

66

p, espr.

p $\frac{1}{5}$

p $\frac{1}{5}$

espr.

espr.

p

più p

espr.

mf

p

cresc. - - - - *f*

mp $\frac{1}{5}$ *mf*

Péter

5 (38)

1

5

1

2

a)

6 (41-42)

1

5

b)

5

7 (41-42)

Musical score for exercise 7, measures 41-42. Treble clef, 3/4 time signature. Bass clef, 3/4 time signature. Fingerings: 1 in treble, 5 in bass.

8 (41-42)

Musical score for exercise 8, measures 41-42. Treble clef, 2/4 time signature. Bass clef, 2/4 time signature. Fingerings: 1 in treble, 5 in bass.

a)

9 (43)

Musical score for exercise 9, measure 43, part a. Treble clef, 2/4 time signature. Bass clef, 2/4 time signature. Includes first and second endings.

b)

Musical score for exercise 9, measure 43, part b. Treble clef, 2/4 time signature. Bass clef, 2/4 time signature.

10 (47)

Musical score for exercise 10, measure 47. Treble clef, 2/2 time signature. Bass clef, 2/2 time signature. Includes first and second endings.

a)

11 (47)

(---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---

b)

(---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---*)Led.---

12 (54)

13 (55)

14 (56)

Musical score for exercise 14 (56) in 3/4 time. It consists of two staves, treble and bass. The melody in the treble staff starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, C5, and D5. The bass staff has a similar rhythmic pattern with notes G3, F3, E3, D3, and C3. There are slurs and accents throughout the piece.

a)

15 (58)

Part a of exercise 15 (58) in 2/4 time. The treble staff has a melody of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The bass staff has a similar melody: G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2. The key signature has one sharp (F#).

b)

Part b of exercise 15 (58) in 2/4 time. The treble staff has a melody of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The bass staff has a similar melody: G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2. The key signature has one sharp (F#). The word "sotto" is written below the bass staff.

16 (62)

Musical score for exercise 16 (62) in 3/4 time. The treble staff has a melody of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The bass staff has a similar melody: G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2. The key signature has one sharp (F#).

a)

17 (65)

Part a of exercise 17 (65) in 3/4 time. The treble staff has a melody of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The bass staff has a similar melody: G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2. The key signature has one sharp (F#).

b)

Part b of exercise 17 (65) in 3/4 time. The treble staff has a melody of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The bass staff has a similar melody: G3, F3, E3, D3, C3, B2, A2. The key signature has one sharp (F#). There are first and second endings marked with "1" and "2" above the treble staff.

a)

18 (66)

b)

c)

d)

37 Lid hangsor: mégegy egyházi hangsor, F alaphangon kezdődik és hét fokból áll módosító jelek nélkül; tehát dur hangsor bővített negyedhangközzel. Ez a hangköz erre a hangsorra olyan jellemző, hogy csak az első öt hangfokára épített dallam (mint a 37. sz. darabé) is már Lid-nek nevezhető.

43 A – külön is játszható – a) rész után evvel együtt játszható kb. hasonló nehézségi fokon lévő második zongoraszólam b) van.

44,45 Második zongoraszólam nélkül is játszható.

48 Mixolid hangsor: egyházi hangsor G alaphanggal hét fokon módosítás nélkül.

55 Lásd a 37. és 44. számra vonatkozó megjegyzéseket.

61 Pentatón: a tudományos neve „félhangnélküli ötfokú”, azaz moll hangsor másod- és hatodhangközök nélkül. Valamikor a régi keresztény templomi zenében használták, ma három kultúrterületen található: az amerikai indiánoknál, az afrikai négereknél és Középázsiaiban – ami a legfontosabb körzete. Mindegyik kultúrában ugyanazon az alapon más dallamfajták keletkeztek belőle. A középázsiai fajta hatása nyugaton a magyarokig, keleten a kínaiakig, délen a törökökig terjed. A 61. sz. darab a középázsiai dallamfajtára emlékeztet.

64 A b) variáns az a) variánsnak kromatikába szűkítése.

65 Lásd az előszó erre vonatkozó megjegyzését. Ez a darab éneklés nélkül is játszható –

a) egy zongorán: a bal kéz játssza a kíséretből a balkéznek szánt részt, a jobb kéz pedig a dallamot; az utolsó négy ütemben a jobb kéz térjen át a kíséretbeli jobbkéznek való részre;

b) két zongorán: az egyik tanuló a kíséretet játssza, a másik a dallamot felső oktáv-kettőzésben.